

CASA MUSEU VERDAGUER DE FOLGUEROLES. LA TENACITAT D'UN POBLE PER MANTENIR VIVA LA MEMÒRIA DEL POETA

CARME TORRENTS BUXÓ
Directora de la Casa Museu Verdaguer

*Casa Museu Verdaguer de Folgueroles (Museum House Verdaguer of Folgueroles).
The tenacity of a village to conserve the memory of the poet*

L'article tracta els orígens i la creació de la Casa Museu Verdaguer de Folgueroles com a resultat de la voluntat popular per fer memòria al poeta. Destaca la importància dels actes commemoratius que, al llarg dels anys, han anat impulsant el projecte del museu i exposa la seva evolució museològica i museogràfica. Aborda els museus com una realitat en canvi i en evolució constant i planteja reptes de futur basats especialment en la interacció amb la societat i la projecció del museu a l'exterior a través dels nous mitjans de comunicació.

Paraules clau: museologia, poesia, literatura, Jacint Verdaguer.

This article deals with the origin and creation of the Casa Museu Verdaguer de Folgueroles as a result of local people's desire to conserve the memory of the poet. It points to the importance of the commemorative events that, down through the years, have continued to promote the idea of building the museum and discusses its museological and museographic evolution. The work looks at museums as institutions that are constantly changing and developing and considers challenges for the future, focussing particularly on the museum's interaction with society, along with the projection of its image to the outside world using new media.

Keywords: museology, poetry, literature, Jacint Verdaguer.

*Per arrencar la llengua a un poble, cal abans arrencar-li la vida.
(Jacint Verdaguer)*

*Què farà un poble si oblida els seus poetes més grans?
(Maria Àngels Anglada)*

1. Evolució històrica

1.1. Un llarg camí cap a la creació del Museu

La Casa Museu Verdaguer és el resultat d'un antic desig dels folguerolencs de rendir homenatge al seu fill il·lustre. L'aspiració del poble de Folgueroles de dotar-se d'un museu dedicat a Verdaguer, honor del poble i figura cabdal de les lletres catalanes modernes, ha tingut una història llarga i plena de vicissituds. Dificultats de caràcter documental, polític i econòmic que al llarg de gairebé un segle van anar ajornant el projecte de molts folguerolencs i admiradors de Verdaguer.

Les primeres converses sobre la creació d'un lloc de memòria del poeta es van iniciar el 1902, arran de la seva mort, i es van reprendre l'any 1908. El primer homenatge dedicat a Jacint Verdaguer que va veure Folgueroles, va tenir lloc el 8

de maig de 1908, amb motiu de la inauguració del Pedró Monument a la Plaça, obra de l'arquitecte Josep M. Pericas. L'acte es va fer coincidir amb els actes del cinquantenari de la restauració dels Jocs Florals de Barcelona i fou impulsat per la societat Catalunya Vella, de Vic. Durant l'homenatge va sorgir la idea de fer un petit museu a la casa natal del poeta. La polèmica, però, sobre quina casa era la natal va impedir que el projecte prosperés. La discussió es debatia entre la casa núm. 5 del carrer Sant Jordi, casa dels avis materns del poeta, o bé la del carrer Major núm. 9, casa on va viure la família Verdaguer i Santaló fins que en Cinto va tenir dos anys.¹ En ambdues cases –encara avui– hi podem contemplar les làpides que justifiquen la presència del poeta.

Cap a l'any 1935 va renéixer la idea de crear un petit museu verdaguerià a Folgueroles. La iniciativa la impulsaven el vicari de la parròquia, Josep Prat, i un grup de joves folguerolencs assessorats pel conservador del Museu Episcopal de Vic, Dr. Eduard Junyent. Aquest grup va demanar als propietaris de Cal Doctor (C. Major núm. 9) que cedissin els baixos de la casa al futur museu. Els propietaris, descendents de la germana del poeta, Francesca, hi van accedir. Es va començar de treballar en el projecte i es va traslladar la pica on fou batejat el poeta, que es trobava al fossar de l'església, al futur museu i s'encarregà un bust de mossèn Cinto a l'escultor de Vic Pere Puntí. La festa d'inauguració estava prevista per al dia de la Festa Major, el 25 de juliol de 1936, però l'esclat de la Guerra Civil no sols avortà la inauguració del museu, sinó que ajornà *sine die* la seva promoció.

Durant el franquisme es van celebrar amb tota la pompa el centenari del naixement (1945) i el cinquantenari de la mort (1952) del poeta, amb actes impulsats per l'Ajuntament i presidits pels màxims representants de les quatre diputacions provincials de Catalunya i diverses autoritats militars i eclesiàstiques. El projecte del museu quedà pendent fins a la darrereria de la dècada dels cinquanta quan es formà una comissió promotora de la futura associació Amics de Verdaguer que tornà a impulsar la idea de crear un museu verdaguerià a Folgueroles. En veure les dificultats que hi havia per adquirir la casa de «Cal Doctor», és a dir, la núm. 9 del carrer Major, van optar per comprar la del costat mateix, la núm. 7. Ambdues cases havien format una unitat arquitectònica i fou precisament Josep Verdaguer, pare del poeta, qui –en casar-se l'any 1842– n'havia comprat la meitat al seu cosí Segimon Güell. La casa núm. 7 no tenia amo que es fes càrrec de les contribucions perquè durant la Guerra Civil s'havia exiliat a França. La comissió

1. Estudis realitzats per Ricard Torrents (vegeu bibliografia) aclareixen la controvèrsia creada entorn de la casa natal i de les cases familiars del poeta de Folgueroles. El pare del poeta –en Pep de Torrents– cap als quinze anys sortí de la casa pairal de Torrents, a Tavèrnoles, per instal·lar-se a Folgueroles i fer-hi l'aprenentatge de mestre de cases. Més tard, va adquirir una part de la casa de «Cal Doctor» al seu cunyat, Segimon Güell, i així des de l'any 1838 el trobem vivint al carrer Major número 9. En contraure matrimoni amb Josepa Santaló, els Verdaguer-Santaló van residir en aquesta casa fins a l'any 1847. Avui, descendents de Francesca –germana de Verdaguer– encara són propietaris de la casa. Malgrat tot, en Cinto no hauria nascut a la casa del carrer Major, sinó a la casa dels avis materns, al carrer Sant Jordi número 5, lloc on s'hauria traslladat la mare per tal de tenir millor assistència al part, abans d'infantar el seu tercer fill. Aquesta conclusió ve avalada pels Compliments Pasquals de la parròquia de Folgueroles de l'any 1845 als quals Josepa Santaló, mare del poeta, figura al carrer Sant Jordi.

Inauguració del monument a Jacint Verdaguer de Josep M. Pericas (1908). (Arxiu Quim Bertran)

de promotors va veure l'oportunitat de comprar-la per, més endavant, poder-la unir a la número 9. Així s'acordà de pagar les contribucions endarrerides i fer que els estadants renunciessin a la compra de l'immoble: l'operació va costar 30.000 pessetes (180 €). L'Ajuntament no acceptà de fer-se càrrec de la despesa, i per això es va impulsar una subscripció popular que es va concretar en l'edició de títols de compra per valor de 500 pessetes (3 €) que van permetre sufragar les despeses de la casa. L'edifici quedà com a seu de l'entitat Amics de Verdaguer la qual, en no estar constituïda legalment, no va poder escripturar la casa a nom seu. S'acordà, doncs, que fos inscrita a nom de l'Ajuntament de Folgueroles per bé que la iniciativa havia sorgit d'Amics de Verdaguer.

La Diputació es va fer càrrec de la restauració de la casa i la col·lecció es va iniciar amb donacions de particulars que aportaven objectes domèstics, d'ús personal i d'ús agrícola.

Finalment, el Museu es va inaugurar el 18 de juny de 1967 coincidint amb els actes commemoratius del centenari de l'Esbart de Vic promoguts pel Patronat d'Estudis Osonencs. S'hi traslladà també la Biblioteca Popular fins aleshores ubicada a l'Ajuntament. El Museu, a través de voluntaris d'Amics de Verdaguer, s'obria a hores concertades i els caps de setmana. L'any 1969, junt amb el Patronat d'Estudis Osonencs, es va crear una secció per a la defensa dels llocs verdaguerians i s'aconseguí la cessió –per part de la propietària– de la Font del Desmai i del camí que hi porta en benefici del Patronat d'Estudis Osonencs.

1.2. Vers la consolidació del projecte

Amb l'arribada de la democràcia i la restauració de la Generalitat, el Museu va iniciar una nova etapa amb reptes importants. L'any 1982 es va obtenir una subvenció per a la restauració i consolidació de les infraestructures de la casa, però la part museística es va anar ajornant; en un primer moment perquè les autoritats locals no lideraven amb prou força el projecte, i, més endavant, perquè el Departament de Museus de la Generalitat exigia uns requisits legals que de moment no es complien. Calia crear un òrgan gestor per al futur museu que consistia en la creació d'un Patronat Municipal.

En aquells moments la creació d'aquest òrgan gestor es féu esperar ja que l'equip de govern, format arran de les eleccions de 1988, va mostrar una sensibilitat especial envers la figura de Verdaguer, però no va respectar el marc democràtic i legal en el qual es basaven les relacions del Consistori i l'entitat d'Amics de Verdaguer, fins al punt que va privar a l'entitat de realitzar les reunions mensuals al Museu i aquesta es va veure obligada a sol·licitar la incoació de l'expedient de declaració monumental de la Casa Museu Verdaguer com a edifici d'interès cultural perquè s'hi feien intervencions sense consulta prèvia als agents implicats.

La creació d'un Patronat Municipal va cristal·litzar en la legislatura següent. El 25 de novembre de 1991 es va constituir aquest òrgan amb representació de l'Ajuntament, d'Amics de Verdaguer i de persones estudioses del poeta. El 8 de gener de 1992 el Patronat es va reunir per primera vegada, es nomenà director i el consistori es va comprometre a fer una aportació anual a la Casa Museu Verdaguer.

A partir d'aquell moment, la societat civil i les autoritats municipals van iniciar una nova etapa de relació que es va concretar, com consta en els estatuts, amb la finalitat de tenir cura i manteniment de la Casa Museu, «[...] amb el fi de mostrar el que fou la vida, l'entorn quotidià i la seva obra, mitjançant l'adquisició, la documentació, conservació i difusió d'un fons històric, bibliogràfic i documental».

A partir del mes de març de 1992, el Museu començà a obrir-se en horari fix i s'instituí l'acte del Patronat en el marc de la Festa Verdaguer. El mes de maig de 1993 s'inaugurà la nova museografia que consistia en l'exposició permanent a la planta baixa de l'edifici, espais de vida domèstica al primer pis i sala d'audiovisuals i exposicions temporals a les golfes.

1.3. *L'impuls dels actes commemoratius*

La celebració del 150è aniversari del naixement (1995) i el centenari de la mort (2002) de Verdaguer van contribuir a donar una nova empenta al Museu Verdaguer, per convertir-se en un lloc de referència per conèixer la figura i l'obra del poeta.

Els actes de l'aniversari del naixement van poder comptar amb l'impuls dels ajuntaments de Folgueroles (lloc de naixement) i de Barcelona (lloc de mort) que van treballar coordinadament amb l'objectiu de presentar el poeta des dels dos llocs de memòria, el Museu de la infantesa i joventut i el Museu de plenitud i mort. El monument a la Poesia de Pablo Palazuelo, *L'Àlbula*, que s'instal·là a les Alzines Sureres de Folgueroles i a l'Era de Vil·la Joana de Vallvidrera són una mostra de l'entesa dels dos municipis. D'aquella commemoració, cal ressaltar la celebració del Segle Romàntic –promogut per la Societat Verdaguer– amb un acte central a Folgueroles.

El 1995 representà una fita important per al Museu, la qual cosa queda reflectida en l'increment de visitants durant els anys 1995 i 1996. La presència del Museu com un equipament del municipi, la participació de les entitats i dels habitants del poble van ser, des d'aquell moment, un referent important per a la identitat del poble. Les activitats del Museu van començar a tenir ressò entre les entitats culturals, religioses i educatives del país.

Amb motiu de la commemoració de l'aniversari de la mort, l'any 2002, Folgueroles i Barcelona es van tornar a unir amb l'objectiu comú de «Rellegir Verdaguer en clau del segle XXI i apropar-lo a públics de sensibilitat contemporània, difonent textos de Verdaguer lligats a la natura i al territori». Una mostra d'aquesta col·laboració fou la producció conjunta de l'exposició *Desencís d'un paisatge. Poesia i natura a través de Verdaguer*, que s'inaugurà a Folgueroles i es tancà a Barcelona després d'haver visitat vuit ciutats més i d'itinerar al llarg d'un any i mig.

Entre els actes més emblemàtics de la celebració cal destacar l'obra de l'artista Perejaume que, sota el nom genèric *De com posar Verdaguer a Folgueroles*, va fer tres intervencions al territori: marcar amb quatre claus fiters els punts cardinals del terme; modificar la llera del torrent de Folgueroles perquè dibuixés –al seu pas per la Font Trobada– la signatura de Verdaguer; i, per últim, una tarda, durant dues hores, es van distribuir geodèsicament per tot el terme municipal setanta lectors, vinguts d'arreu dels Països Catalans, per llegir simultàniament tota l'obra del poeta. Aquest acte aplegà gent de procedència molt diversa, però sobretot va suscitar interès de poetes i lectors joves que van contribuir a donar una visió molt innovadora de l'obra de Verdaguer.

Es va participar conjuntament amb la Societat Verdaguer en la celebració del col·loqui *Verdaguer i el Segle*, que celebrà una de les seves jornades a Folgueroles.

Entitats del poble i persones a títol individual van participar en l'organització dels actes i l'èxit de la celebració va tenir un ressò important, la qual cosa es va traduir en una gran afluència de públic al Museu, que arribà a comptabilitzar prop de 19.000 visitants en un any. El Museu passà a convertir-se en un punt de referència per a tots aquells que volien apropar-se a la figura i l'obra del poeta, i

Francesca, germana de mossèn Cinto, i el seu home, Pau Llussà, davant la casa on va viure el poeta els dos primers anys de la seva vida, al carrer Major núm. 9. (Arxiu Casa Museu Verdaguer)

el ressò mediàtic de la celebració de l'Any Verdaguer a tot Catalunya va demostrar-nos a tots que la poesia de Verdaguer, cent anys després de la seva mort, encara es mantenia vigent i era capaç de captivar joves poetes emergents.

2. Gènesi i evolució del Museu

2.1. Aspectes museogràfics

La Casa Museu Verdaguer de Folgueroles i la Casa Museu Verdaguer de Vil·la Joana de Vallvidrera van néixer a la dècada de 1960. Foren durant molts anys els únics museus literaris del país i foren creats, en moments difícils, amb la visió

romàntica de recrear l'espai vital de l'escriptor i amb el desig de preservar tots aquells elements que van pertànyer a l'autor.

La primera museografia de la Casa Verdaguer es va basar en les orientacions donades per Josep Maria Garrut i Romà (Barcelona, 1915), membre fundador d'Amics de Verdaguer de Folgueroles, i aleshores conservador del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona i també impulsor del projecte del Museu Verdaguer de Vil·la Joana de Vallvidrera.

Amb el retorn de la democràcia, a la dècada de 1980, el Museu pren un nou impuls i, a través del Departament de Museus de la Generalitat, s'elabora el primer projecte museològic (1985) que, basant-se en la tipologia del fons, tenia un caràcter molt etnogràfic. La Junta d'Amics de Verdaguer va proposar de modificar-lo per tal de donar-li un contingut més centrat en la vida i l'obra del poeta. El Museu, però, tal com el podem veure avui, és el resultat d'un nou projecte (1988) que s'inaugurà el maig de 1993.

La Casa Museu Verdaguer és un petit museu biogràfic, ubicat en una casa de carrer del segle XVII, d'un sol tram que consta d'una planta baixa i dos pisos. Cal tenir en compte que l'edifici és molt petit i que l'espai útil (140 m²) de l'equipament ha d'encabir les sales del museu, el despatx, la biblioteca-arxiu i l'auditori. Disposar d'una superfície tan limitada, obliga a crear espais multifuncionals i l'aforament de l'auditori és de només trenta persones, la qual cosa condiciona l'admissió de públic al Museu.

Les sales del Museu es distribueixen de la manera següent: la planta baixa conté l'àrea de recepció i la botiga i una sala amb l'exposició permanent que parla de la vida i l'obra del poeta. La museografia d'aquest espai –antiga quadràpota per materials moderns que deixen respirar l'arquitectura de l'edifici. El primer pis està destinat a explicar espais domèstics: la cambra i la cuina amb mobles i objectes propis de la vida quotidiana de mitjan segle XIX. A les golfes, al dalt més alt, a més del despatx que conté l'arxiu i biblioteca, hi ha una sala d'exposicions temporals que, al mateix temps, està destinada a visualitzar el vídeo que complementa la visita.

2.2. Aspectes museològics

Visitar la casa d'un artista és sempre una experiència que emociona perquè posa al davant dels nostres ulls allò que ens iguala a tots: la condició humana; però al mateix temps ens predisposa a conèixer les intimitats del mite, de l'ídol, del geni, d'aquell ésser singular i diferent de tots els altres. El Museu Verdaguer busca aquest retrobament íntim amb el poeta; però no vol presentar una realitat embalsamada com si fos un mausoleu, sinó que recrea l'espai i el fa viu per ensenyar com es vivia a l'època. Veient les estances ens podem imaginar com era la cuina, com era una cambra o com aprenien els infants a caminar.

La descoberta del poeta inclou també conèixer el territori, topografiar els escenaris poètics de l'artista. Visitar alguna cosa més enllà de les parets del Museu i recórrer els llocs que va conèixer i descriure Verdaguer ens apropa al *Jo poètic* des de l'emoció i ens fa més comprensible la seva obra.

El Torrent de Folgueroles, al seu pas per la Font Trobada, dibuixa la *Signatura* de Verdaguer sobre una superfície d'una hectàrea. Perejaume 2002.

La plasticitat entre el dins i el fora de l'espai museístic ens permet afirmar que el Museu Verdaguer està a mig camí entre un ecomuseu i un centre d'interpretació.

El conjunt patrimonial de Folgueroles ens fa pensar en els ecomuseus o museus a l'aire lliure que van néixer al nord d'Europa, es van consolidar a França i, vers el 1980, es van generalitzar arreu d'Europa. Eren i són projectes adreçats a donar sortida a conjunts patrimonials explotats per una comunitat d'individus que es comprometen a conservar el patrimoni material i immaterial a canvi de poder-lo explotar econòmicament. Val a dir, però, que aquest model no es correspon completament amb Folgueroles, ja que aquí la rendibilitat econòmica va directament a particulars sense que –llevat d'algunes excepcions– repercuteixi directament sobre el patrimoni. Sí que podem dir, en canvi, que els darrers anys hi ha hagut una sensibilitat especial per embellir les cases i preservar el nucli històric de manera que els visitants poden gaudir de l'encant de les places i carrers com si es tractés de la continuació del Museu.

No estem gaire lluny tampoc del model dels centres d'interpretació, d'origen anglosaxó, que es van anar implantant a la segona meitat del segle xx amb diverses variants. Aquests centres tenen per finalitat sensibilitzar el públic envers un patrimoni material o cultural. Són centres que utilitzen estratègies comunicatives molt diverses, però que tenen una clara voluntat formativa basada a explicar una realitat i posar en valor un patrimoni a fi de conservar-lo i poder-lo transmetre a les noves generacions. Els centres d'interpretació no tenen, en molts casos, el

valor de mostrar objectes autèntics, sinó que recreen espais i donen claus per interpretar globalment el territori.

El patrimoni que vol mostrar el nostre Museu està format, d'una banda, pels objectes, uns elements tangibles; i, de l'altra, per uns elements immaterials com la llengua i la creació artística. Apropar-nos a aquests intangibles es pot fer només a partir de la sensibilització del visitant envers la llengua oral, la llengua que permet sentir amb claredat el dring de la poesia i donar un sentit precís a cada mot. I és davant d'aquells entorns i d'aquells paisatges que van inspirar el poeta que podem apropar-nos a l'experiència estètica del creador. Els recursos interpretatius de les noves generacions són cada vegada més fràgils tant a nivell lingüístic com a nivell de la representació mental de processos històrics; això fa que sigui necessari donar claus d'interpretació al visitant, perquè compregui el significat precís de cada mot en el seu context i així pugui gaudir de la poesia. El projecte *Verdaguer, una mirada poètica a la terra*, que es va iniciar l'any 1995, té per objectiu connectar amb el públic a través de la sensibilitat, de l'emoció, retornant el sentit als mots, apropant els llocs a la paraula dita, a la poesia. Es basa en la realització de visites guiades que permeten seguir un itinerari que comença pel Museu, mostra les cases on va viure el poeta, els carrers, els monuments, els temples i els seus paisatges. La guia-rapsoda acompanya el visitant al mateix temps que recita *in situ* els mots del poeta. D'aquesta manera, la guia facilita les claus d'interpretació al públic en funció de les seves capacitats i interessos.

2.3. La col·lecció i la documentació

Des del punt de vista museològic és molt interessant analitzar els orígens de la col·lecció del Museu Verdaguer, basats en uns criteris de base popular i de sentit comú ja que els impulsors del Museu el van equipar amb un conjunt d'objectes d'ús domèstic i d'eines del camp que foren donats per particulars anònims de Folgueroles. Ens trobem, d'aquesta manera, amb la creació d'un museu plenament arrelat al territori, nascut del consens amb la societat civil, la qual cosa determina el fons i ennobleix la col·lecció perquè la tria és feta per gent del poble.

La col·lecció va néixer precisament en una època en què moltes llars del nostre país començaven a substituir els objectes manufacturats, d'ús domèstic, per utensilis industrials. Aquests objectes, que estaven a punt d'entrar en desús i de desaparèixer, van ingressar al Museu a fi d'ambientar-lo com una casa de poble. La col·lecció es va formar bàsicament en tres etapes: fins a la dècada de 1960 ingressà el 71% de la col·lecció; a la dècada de 1990 –quan es va realitzar la nova museografia– s'incrementà amb un 12%, i a partir de l'any 2000 –amb el nou impuls del museu– s'hi incorporà el 17% restant. Pràcticament totes les peces estan exposades.

El fons és de tipus etnogràfic i, pel que fa a béns mobles, compta amb 126 peces de les quals un 60% són d'ús domèstic, un 7% d'ús personal, un 7% d'ús religiós, un 8% d'ús agrícola (eines del camp), i el 18% restant són peces commemoratives i objectes d'art. Com a elements clau de la col·lecció cal fer especial atenció a dues taules que van pertànyer a Verdaguer, i a la còpia del bressol de mossèn Cinto, l'original del qual es troba al Museu Episcopal de Vic.

Pel que fa al fons bibliogràfic, el Museu compta amb una biblioteca de temàtica verdagueriana, amb prop de cinc-cents volums, i documentació diversa sobre actes i produccions de l'autor; també compta amb una secció d'hemeroteca i mediateca.

A diferència d'altres cases d'escriptors, la Casa Museu Verdaguer no conserva manuscrits del poeta ja que la majoria es troben dipositats a la Biblioteca de Catalunya, a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, a l'Arxiu Episcopal de Vic i a d'altres arxius del país.

Quant a la política d'acreciment del fons, estem oberts a tota mena de cessions i donacions però, pel que fa referència a l'adquisició de noves peces per a l'enriquiment del Museu, es fa difícil marcar una línia clara ja que estem molt subjectes als pressupostos anuals.

2.4. Investigació, recerca, publicacions i produccions poètiques

Gran part de la tasca d'investigació del Museu s'articula a través de la Societat Verdaguer que forma part del Patronat que gestiona la Casa Museu. La Societat Verdaguer es va crear en el si de la Fundació Universitària Balma de Vic (1991) amb l'objectiu de «promoure, coordinar i dur a terme la investigació i la difusió dels estudis literaris sobre el segle XIX i, en particular, sobre Verdaguer». L'activitat principal de l'entitat consisteix a organitzar sessions d'estudi i debat, col·loquis, editar l'*Anuari Verdaguer* i dirigir l'edició de l'*Obra Completa* de Verdaguer, dins el projecte d'edició crítica que ha de constar d'uns quaranta volums.

Des del Museu es promou, sobretot, la recerca d'aspectes divulgatius sobre l'obra de Verdaguer. En aquest sentit, s'ha elaborat una base de dades sobre *Verdaguer i la música*, s'ha investigat sobre els llocs Verdaguer de Catalunya, i s'han promogut diversos estudis.

En el camp de l'edició el Museu disposa d'una col·lecció de llibres pròpia que coedita amb Amics de Verdaguer. Es tracta de volums de caràcter divulgatiu dins la Sèrie *La Damunt* adscrita a la col·lecció d'Estudis Verdaguerians d'Eumo Editorial. La col·lecció, que fins avui compta amb quatre volums, segueix un clar fil conductor: fer més propera l'obra de Verdaguer que vincula natura i poesia des de perspectives ben diverses. La interdisciplinarietat que permeten els textos de Verdaguer ens permet fer conèixer el nostre poeta a amplis sectors de públic. Així, *Brins d'espígol. Un jardí verdaguerià a Folgueroles* pot plaure als amants de la flora, la *Ruta Verdagueriana de Folgueroles* pot atraure els excursionistes o caminants, el *Cançoner Verdaguerià* pot captivar els aficionats a la música o al cant i *Què diuen els ocells? Proses i poesies* pot seduir els qui estimen els ocells.

El Museu també col·labora habitualment a la revista municipal *La Falguera* que edita l'Ajuntament de Folgueroles.

Entenent que la paraula oral és un bé patrimonial, algunes de les activitats que es programen al Museu estan destinades a establir ponts de comunicació que facilitin la comprensió de Verdaguer a un públic general. En aquest sentit, l'any 2002 es va obrir un nou camp de treball basat en la producció de recitats i espectacles

sobre Verdaguier. Aquesta iniciativa es va portar a terme amb un poema llarg, *La Pomerola*, un espectacle poeticomusical que es va representar a més de trenta poblacions de parla catalana. Posteriorment s'han incorporat altres muntatges com *Sentir Verdaguier* o bé *Verdaguerajar*. També es realitzen conferències, xerrades o recitals de poesia a la carta.

2.5. La comunicació i el públic

Les estratègies de comunicació endegades des del Museu són molt precàries ja que és un camp molt competitiu i en el qual cal invertir molt. En aquest sentit, a banda dels fullets de propaganda del Museu i de l'aparició puntual a les guies especialitzades i a la premsa, el Museu ha vetllat per mantenir propostes de qualitat que es publiciten per elles mateixes. La trajectòria divulgativa dels darrers anys s'ha basat en la qualitat dels serveis i, especialment, de les visites guiades que han fet que, a través del boca orella, molts visitants que quedaven satisfets de la visita ho hagin fet saber al seu cercle d'amics.

També es treballa en col·laboració amb els consorcis turístics, els programadors de les agències i altres indústries culturals, sempre tenint en compte que el Museu és un valor afegit al territori i que, per tant, cal que pugui participar de les decisions turístiques incidint en temes com la sostenibilitat, el rigor científic de les propostes, el control dels missatges, tot en benefici de la qualitat de l'oferta i de la conservació del patrimoni.

La presència del nostre Museu en els mitjans de comunicació, tant a la premsa escrita com als mitjans audiovisuals és habitual a la premsa comarcal, però en mitjans d'un abast territorial més ampli és difícil ja que per ser objecte de la seva atenció cal generar notícies molt innovadores.

També estem presents a la xarxa telemàtica amb una pàgina pròpia des de l'any 1999 i procurem estar atents a tots els canvis i propostes d'aquest sector en el qual estem convençuts que cal estar molt ben posicionats perquè assegura una difusió de la informació molt controlable per part de l'emissor i sobretot molt ràpida.

Pel que fa al públic, el Museu va començar a comptabilitzar els visitants a partir de l'establiment d'un horari fix d'obertura, l'any 1992. Durant els primers deu anys (1992-2001) el nombre de visitants va créixer de manera progressiva: van passar pel Museu un total de 33.500 persones que donen una mitjana de 3.350 persones a l'any.

L'any 2002, any del centenari de la mort, es va arribar a gairebé 19.000 visitants, xifra que representa un increment del 312% respecte a l'afluència de públic de 2001. El mateix any també es van incrementar molt les visites guiades *Verdaguer, la mirada poètica a la terra* que van representar un 55% de l'ocupació del Museu. L'any 2003 s'ha duplicat el nombre de visitants respecte del 2001 i s'ha incrementat en un 3% el nombre de visites guiades.

Pel que fa a l'estacionalitat, els mesos de major ocupació són a la primavera i a la tardor, una tendència habitual en els destins turístics d'un sol dia i més si tenim en compte que un 75% de públic del Museu són estudiants i col·lectius de la tercera edat que viatgen durant el curs escolar.

3. Els museus, una realitat en canvi

3.1. *Repensar la funció dels museus*

Els museus tradicionals, nascuts d'una visió enciclopedista, que exhibeixen unes vitrines amb objectes autèntics i presenten uns continguts entesos com a veritats objectives, han perdut, sembla, la seva funció social. La societat actual no es conforma amb els museus de l'antiga escola, contenidors de cultura material adreçats als erudits i destinats a perpetuar els privilegis d'unes classes socials determinades. Els museus han de deixar de ser espais de representació simbòlica per passar a ser espais d'intercanvi i de comunicació amb una clara funció social i integradora. Els museus d'avui han de ser llocs de trobada i de reconeixement de la diferència, programadors d'activitats diverses i prospectors de problemes socials. El museu, més que mai, ha de ser un referent molt important per a les polítiques de cohesió i integració social. Així ho entén el Consell Internacional dels Museus (ICOM) quan formula el lema: «Els museus ponts entre cultures» pel Dia Internacional dels Museus de 2005.

La societat postmoderna aposta per uns museus que parteixen d'uns postulats en els quals predominen els conceptes, les idees, per sobre de la col·lecció. El seu objecte d'estudi i d'exhibició tant pot ser patrimoni material com immaterial. És a dir, contempen una realitat polièdrica que pot partir de punts de vista diferents i que pretén mostrar mirades sobre una mateixa realitat però des de perspectives ben diverses. Per tant, transmeten coneixement però no com a quelcom estanc, sinó en procés; es presenten com a formes d'interpretació històrica que varien segons el punt de vista de l'estudiós i que evolucionen amb el temps i amb la societat.

Des d'aquesta perspectiva, la visita al museu s'ha de convertir en una experiència a través de la qual l'individu es faci preguntes, respongui interrogants i participi de tot el procés. Hi ha d'haver una interacció dinàmica entre el discurs que es presenta i el visitant. Els factors subjectius, com la imaginació i les emocions, tenen una gran cabuda en aquest procés. El museu ha d'oferir la possibilitat de dialogar i de confrontar visions diverses d'una mateixa realitat. L'oferta del museu ha de ser, doncs, un procés dinàmic que inclogui moltes veus i moltes perspectives.

Per això, el museu d'avui ha d'estar en diàleg constant amb la comunitat que l'acull presentant amb rigor les noves investigacions científiques però amb els ulls molt oberts a la realitat circumdant. La funció del museu avui, a banda del triangle bàsic de documentació, conservació i investigació, ha d'establir, com dèiem, un pont de diàleg amb el visitant-usuari donant respostes als seus interrogants però també fent-li qüestionar sobre la realitat que l'envolta, interrelacionant passat i present per tal de poder fer prospeccions de futur.

Si partim d'aquest enfocament, la dinàmica del propi museu demana replantejar-se sovint les finalitats a assolir per tal que estiguin en plena sintonia amb la societat que l'acull, i que ens obliga a reformular objectius. Així, un cop fets aquests plantejaments programàtics sobre què han de ser els museus avui i analitzades les característiques del nostre equipament i de la col·lecció, podem passar a formular quina ha de ser la missió del nostre Museu de cara al futur: *Investigar*,

Sala d'exposició permanent del Museu. (Arxiu Casa Museu Verdaguer)

conservar, promoure i reflexionar amb la societat actual sobre la vida i l'obra de Jacint Verdaguer. Sota aquest principi s'articularen tots els àmbits i activitats del Museu dels propers anys.

3.2. Reptes de futur per al Museu

Cent anys després de la mort del poeta, els lectors continuen vibrant amb l'obra de Verdaguer i els investigadors el reconeixen com un clàssic de la literatura catalana moderna. Al llarg del segle XX mossèn Cinto ha estat un referent identitari per a tots els pobles de parla catalana. La Casa Museu Verdaguer de Folgueroles amb tota la seva trajectòria i activitats ha contribuït a vertebrar el territori, singularitzant els paisatges a través de la poesia i incentivant el turisme cultural de la comarca.

En un món cada vegada més globalitzat i a l'hora més comunicat tenim la responsabilitat de vetllar per mantenir viva la força del mite Verdaguer per a les generacions futures.

El Museu ha de ser la baula que uneixi el passat amb el present i ajudi a construir el futur. Per assolir aquest objectiu cal continuar treballant perquè la gent novinguda de Folgueroles se senti implicada en el projecte Verdaguer i participi en les seves activitats i iniciatives. Som conscients que el poble del poeta té un patrimoni fràgil que ha de conservar –cap municipi s'escapa de les pressions

urbanístiques— i creiem que només si sabem dinamitzar amb prou força les activitats entorn a Verdaguer, tant des del punt de vista social com econòmic, serem capaços de preservar els espais de memòria del poeta.

A banda de consolidar aquests aspectes identitaris i patrimonials del poble, el Museu es planteja reptes de més abast que aposten per la modernització i l'actualització de les seves activitats. En aquest sentit es vol aconseguir la màxima implicació dels joves en el camp de la recerca i promoure activitats que vinculin la tradició literària iniciada per Verdaguer amb la creació d'escriptors i artistes contemporanis.

El Museu del poeta de Folgueroles, al llarg de la seva història, ha rebut el suport incondicional de la societat civil; en canvi, les institucions s'hi han implicat de manera esporàdica, llevat de l'Ajuntament de Folgueroles que durant els darrers dotze anys, a través de l'organisme autònom Patronat Casa Museu Verdaguer, hi ha destinat recursos humans i econòmics. Però si volem que Verdaguer continuï essent un referent per a la cultura del nostre país cal comprometre les institucions supramunicipals i facilitar el mecenatge a través d'entitats privades.

El Museu té l'ambició de convertir-se en la institució de referència per a tot aquell que vulgui aproximar-se al coneixement de Verdaguer. Amb la revolució dels mitjans de comunicació tenim l'oportunitat de difondre l'obra de Verdaguer més enllà del nostre àmbit geogràfic i arribar a tots els pobles de parla catalana. El Museu, per petit que sigui, es pot convertir en un aparador dels recursos interpretatius que ens ofereix l'obra de Verdaguer. En aquest sentit la presència a la xarxa amb webs de qualitat i dominis adequats és una necessitat que ens permetria abordar, d'una banda, la difusió dels nostres productes turístics i, de l'altra, veure l'abast de les nostres activitats. En aquest sentit, estem treballant en un projecte que té per finalitat digitalitzar el fons de manuscrits de Verdaguer que estan dispersos a diferents arxius i centralitzar-lo al Museu. També es veu la necessitat de treballar en xarxa amb entitats amb inquietuds afins, com ara una xarxa comarcal de museus, una xarxa catalana de cases i fundacions d'escriptors i altres entitats dins l'àmbit europeu.

El Museu té voluntat de créixer tant a nivell virtual com a nivell real; per això en un futur s'hauria de poder disposar de la casa número 9, contigua al Museu, que, a més de reconstruir la unitat arquitectònica i recuperar la casa que pròpiament va pertànyer a la família Verdaguer, permetria guanyar espai per al Museu. D'aquesta manera, es podrien eliminar les barreres arquitectòniques, crear una sala per a exposicions temporals i ampliar l'espai de reserva i consulta del Museu.

Si som capaços de gestionar adequadament tots aquests reptes podrem afrontar el futur amb optimisme i assegurar la vigència de la Casa Museu Verdaguer per al segle XXI.

Bibliografia

- BOFILL, Teresa. «Patrimoni i museus en el context social del segle XXI». *Identitats* [Rubí], núm. 1 (2002) p. 53-63.
- BOSCH, Eulàlia. «Otros escenarios de la educación». *Culturas. La Vanguardia*. Núm. 87 (18 febrer 2004), p. 5.
- *El plaer de mirar. El museu del visitant*. Barcelona: Actar, 1998, p. 8.
- OCAÑA, Maria; TORRENTS, Carme. «Els museus d'Osona en el canvi de segle». A: *Memòria del Congrés de Cultura d'Osona*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 1998, p. 98-102.
- PEARCE, Simón. «Antigüedades contempladas desde un nuevo ángulo». *Museum International*. Núm. 2 (1999), p. 12-17.
- PONCE, Santi (coord.). *Folgueroles. Societat i vida d'un poble*. Vic: Eumo, 2000. (L'Entorn, 40) [Especialment «La societat civil: entitats i associacions», p. 253; «El poble al llarg de la història», p. 170, i «El patrimoni arquitectònic i historicoartístic», p. 201-202.]
- SAN MARTÍN MONTILLA, Concha. «El museo integral del territorio». *Revista de museología* [Madrid], IV, núm. 13 (febrer 1998), p. 43-52.
- TORRENTS, Carme. «Casa Museu Verdaguer de Folgueroles». A: *Anuari Verdaguer*. Vic: Eumo, 1992, p. 167-174.
- TORRENTS, Ricard. *Ruta Verdagueriana de Folgueroles*. 2a. ed. Vic: Eumo, 2000, 85 p. (Estudis Verdaguerians. Sèrie *La Damunt*; 2)
- *Verdaguer. Estudis i aproximacions*. 1a. ed. Vic: Eumo, 1995, 373 p., p. 21-36. (Estudis Verdaguerians; 2)
- VICENTE, Carles. «El museu local i la gestió del patrimoni cultural i natural de la ciutat». *Identitats* [Rubí], núm. 2 (2003) p. 11-15.

Arxius

Arxiu Casa Museu Verdaguer

- Actes, Memòries i Dossiers de Premsa (17.1)
- Entitats culturals i financeres (10.3) (10.1)
- Estatuts Patronat Casa Museu Verdaguer (17)

Arxiu Amics de Verdaguer

- Expedient de declaració monumental Casa Museu Verdaguer
- Avantprojecte museogràfic
- Conveni Ajuntament
- Correspondència